

**Хелпа Яна Сергіївна, слухач
магістратури ННІПФПСКМ
НАВС; Науковий керівник:
Тихомиров Д.О., старший
викладач кафедри теорії держави
та права НАВС, кандидат
юридичних наук.**

СОЦІАЛЬНІ ВІДХИЛЕННЯ ТА ЗЛОЧИННІСТЬ

У будь-якому соціальному суспільстві завжди існують соціальні норми, прийняті в даному суспільстві, тобто правила (писані і не писані) по яких це суспільство живе. Відхилення або недотримання цих норм є соціальним відхиленням. Термін «соціальне відхилення» або «девіація» означає поведінка індивіда або групи, яке не відповідає загальноприйнятим нормам, у результаті чого ці норми ними порушуються. Сутність девіантної поведінки полягає в недотриманні вимог соціальної норми, у виборі іншого, ніж вона прописує, варіанту поведінки в тій чи іншій ситуації, що призводить до порушення ступеня взаємодії особистості й суспільства, групи й суспільства, особистості й групи.

Пильну увагу вчених привертає питання про причини виникнення девіантної поведінки. Існують три основних підходи, що пояснюють причини виникнення девіацій:

1) біологічний підхід; 2) психологічний підхід; 3) соціологічний підхід.

1. Біологічний підхід. Його прихильниками були Ч. Ломброзо й У. Шелдон. Суть цього підходу в тому, що девіантна, зокрема злочинна поведінка, обумовлена певними фізичними рисами. Біологічні особливості організму, безумовно, впливають на поведінку людини (ріст, зовнішність, наявність фізичних недоліків).

2. Психологічний підхід – причину виникнення девіації бачить у психологічних конфліктах, проблемах і травмах, особливо пережитих у дитинстві. Його основоположником вважається З. Фрейд.

3. Соціологічний підхід – пояснює виникнення девіації через пошук соціальних і культурних факторів, що впливають на людей. Перше соціологічне пояснення відхилу дав Еміль Дюркгейм, який запропонував теорію аномії. Слово "аномія" буквально означає "відсутність норм", "відсутність нормативності". Цим терміном Дюркгейм позначив ситуацію, що складається для індивідів та суспільства, коли соціальні норми стають взаємно суперечливими, втрачають ясність або навіть (для деяких аспектів соціальної діяльності) взагалі зникають. [4, с. 9].

Девіація забезпечує рівновагу системи, тим самим її змінює. Ці зміни діалектично протилежні – можуть мати як і позитивний так і негативний характер.

Позитивна девіація – відхилення від норм, які заохочуються в даному суспільстві. Геній, герой, духовний лідер – позитивні девіанти. Позитивні функції девіації, які розкриваються в соціальній творчості, в різних формах соціальної активності і новаторства, які можуть перечити або не відповідати нормам, шаблонам, стандартній поведінці суспільства в конкретних умовах, але в той же час містити в собі величезний прогресивний початок, який громадська думка схвалює або має нейтральне відношення. Ці форми відхилень можуть містити в собі високий етичний, політичний початок, який відображає в собі цінності більш високого рівня.

Хоча позитивна девіація має місце в будь-якому суспільстві, найбільшу увагу соціологів викликає девіація негативна.

Негативна девіація – поведінка, що засуджується суспільством і спричиняє покарання.

Як різновиди негативних девіацій найчастіше визначають наступні:

- Делінквентна поведінка - антисуспільна протиправна (протизаконна) поведінка індивіда, втілена в його вчинках (діях чи бездіяльності), що спрямована на нанесення шкоди окремим громадянам чи суспільству в цілому.

- Залежна поведінка - найпоширеніший вид девіантної поведінки, що характеризується прагненням до кого-небудь чи чого-небудь з метою отримання задоволення чи адаптації.

- Аддиктивна поведінка - зловживання однією або декількома хімічними речовинами, що протікає на фоні зміни свідомості (наркоманія, токсикоманія, алкоголізм і т. ін.).
- Сексуальні девіації - відхилення від соціальних та моральних норм у сексуальній поведінці здорової людини (розбещення, перверзії, гомосексуалізм, транссексуалізм, педофілія, зоофілія, фетишизм, трансвестизм та ін.).
- Суїцид (самогубство) - свідоме позбавлення себе життя. Суїцидна поведінка - поняття більш широке і включає в себе не лише суїцид, а й суїцидальні спроби і прояви.
- Бродяжництво - переміщення впродовж тривалого часу з одного населеного пункту до іншого або у межах одного населеного пункту особи, яка не має постійного місця проживання чи залишила його. Бродяжництво є характеристикою певного способу життя.
- Жебрацтво - систематичне випрошування грошей, речей, інших матеріальних цінностей у сторонніх осіб з метою отримання прибутку, часто супроводжується бродяжництвом.

Життя будь-якого суспільства характеризується наявністю відхилень, які присутні в кожній соціальній системі. Визначення причин девіації, їх форм і наслідків є важливим для виявлення сутності і причин такого суспільно-негативного явища як злочинність.

Злочинність - найнебезпечніший прояв негативної поведінки, що відхиляється, яка наносить найбільший збиток суспільству. Слово "злочинність" похідне від слова "злочин", що в українській мові завжди означало "беззаконня", "злодіяння". Злочин - це суспільно небезпечне винне діяння, передбачене кримінальним кодексом. Це явище соціальне, тому що корениться в надрах суспільних відносин, відбиває особливості соціального життя, виступає як крайнє вираження протиріч і недоліків розвитку суспільства. Воно викликає важкі наслідки для суспільства і його членів як ні одне з інших негативних явищ суспільного розвитку. [2, с. 60].

Злочинність, як явище завжди цікавила спеціалістів різних напрямків. Людство живе в страху перед злочинністю і стільки скільки воно існує, шукає методи і засоби боротьби з нею. Успішна боротьба зі злочинністю передбачає глибоке вивчення злочинів різних категорій з розкриттям їх рівня, структури, динаміки, причин і умов їх вчинення, а також розробку на цій основі системи ефективних заходів профілактики. [3, с. 78].

Різкі відхилення від середньої норми як в позитивну, так і в негативну сторони погрожують стабільності суспільства, яка в усі часи цінувалася понад усе.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. // № 2341-III. – 2001.
2. Іванов Ю.Ф. Кримінологія / Ю.Ф. Іванов, О.М. Джужа. – Київ: ПАЛИВОДА А. В, 2006. – 264 с.
3. Литвак О. М. Державний вплив на злочинність. Кримінологічно-правове дослідження / О. М. Литвак. – Київ: Юрінком Інтер, 2000. – 278 с.
4. Дюркгейм. О разделении общественного труда. Метод социологии / Дюркгейм. – М: Наука, 1991. – 572 с.
5. Теорії, що пояснюють причини виникнення девіації [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://studopedia.com.ua/1_290958_teorii-shcho-poyasnyuyut-prichinivini-knennya-deviatsii.html.

**Хижняк Євген Сергійович, доцент
кафедри криміналістики
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук**

СУДОВІ ЕКСПЕРТИЗИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ СТАТЕВИХ ЗЛОЧИНІВ ЩОДО МАЛОЛІТНІХ

При розслідуванні кримінальних проваджень про статеві злочини щодо малолітніх, своєчасне призначення судово-медичних і криміналістичних експертиз є запорукою розкриття зазначених злочинів і найважливішим способом доведення провини злочинця. Зволікання у проведенні цих